Sári László

Nyolc vers – kezdőknek

„A vers lomb zúgása, patak csobogása, felhők vonulása,
madárraj lebegése, hegyek figyelmes tekintete."

Az ember egész életében keresi az igazolásokat a cselekedeteihez, az elméleteihez. A versek a legerősebb, legszebben fogalmazott igazolások. Mi magunk sohasem tudnánk olyan hatásosan érvelni az igazságunk mellett, mint a jó költők jó versei. Ezért gyűjtögetjük őket úton-útfélen. Megerősítenek szándékainkban, tetteinkben, aztán mi is érvelhetünk velük tovább. Egyedül tétova az ember, kell a biztatás, kell a támogatás.

Po Csü-ji: Az élet semmiségéről

Hajdanában, amikor aprógyerek voltam
s mostan is, amikor öreg vagyok beteg,
mindig különböző dolgokért bomoltam,
de akkor is, most is, folyton teszek-veszek.
Akkor künn a parton raktam homokvárat,
mostan az Udvarnál kezem egyre fárad.
Akkor az a homok, mostan ez a jáspis,
de mindkettő játék, bár anyaga más is.
Ha a kezünk serény, benn a szívünk renyhe,
csak a gondatlané a boldogság enyhe.
Meg kéne tanulni, hogy tétlenül éljünk,
lázasan ügyelni, hogy végre henyéljünk.

Po Csü-ji a kínai Goethe. Mindent tudott az életről: ismerte nagyszerűségét, és ismerte kicsinységét, „semmiségét". Mindkettőt bölcsen elfogadta. Hosszú, szép, megrendítő szellemi és érzelmi élményekkel teli életet élt. Éppen úgy, mint ezer évvel későbbi nyugati rokona, Goethe. Volt miniszter, „kormánybiztos", hősszerelmes, költőfejedelem, mindent tudott a rangról, a hírnévről, a vagyonról. Ahogy Goethe. És egyiküket sem perzselte meg az élet, nem gyötörte sem a szenvedély, sem a munka. De nem szédítette meg őket a rang sem. Ezen kívül mindketten zsenik voltak. Nem sok ilyen embert ismer a történelem…

Petőfi Sándor: A bánat? Egy nagy oceán

A bánat? egy nagy oceán.
S az öröm?
Az óceán kis gyöngye. Talán,
Mire fölhozom, össze is töröm.

Hogy ez az indulatos, gyakorta kicsit túlhevült ifjú forradalmár milyen komoly, érett, nyugodt és bölcs tudott lenni, annak bizonyítéka ez a vers. Gyönyörű, csöndes szavú, belenyugvó. Igen, pontosan ilyen gyönge, törékeny gyöngyszem a boldogság – minden pillanatban. Okos embernek nincs több mondanivalója róla.

Johann Wolfgang Goethe: Mignon

Ismered-e a citromok honát?
Narancs tüzel sötétlő lombon át,
A kék egek halk fuvallata kél,
Nem rezdül meg a mirtusz, a babér.
Csak dél felé!
Te ismered!
Szerelmesem, odamennék veled.

Ismered azt a házat? Oszlopok
Tartják tetejét, csarnoka ragyog,
És márványszobrok állnak, nézve rám:
Mit tettek veled, szegény, kicsi lány?
Csak dél felé!
Te ismered!
Védelmezőm, odamennék veled.

Ismered-e a hegy szűk ösvenyét?
Felhők között az öszvér félve lép,
Barlangokban ős sárkányfaj tanyáz,
Szirt omlik s rá örvénylő áradás.
Csak dél felé!
Te ismered!
Menjünk, atyám! Utunk oda vezet!

A délre vágyódás szelíd lírája. Ahogy ezt a neve is jelzi, Goethe egyik kedves hőse Mignon. Az ember talán legrégebbi álma, az idill legteljesebb változata: a Dél és a szerelem. Nehéz ám erről nem túl érzelmesen, nem túl emelkedetten beszélni. Csak a napfény simogatásával

szeretni az Édent és lakóit. Elbűvölő képek, elringató zene, édes szavak, a létezés felső foka. Goethe azt akarja, hogy ne tévesszük el, biztosan lássuk, sőt értsük az utat.

Li Taj-po: Egyedül ülök a Csingting hegyen

Madárraj lebeg,
árva felhő megy,
nem unjuk nézni
egymást – én és a hegy.

Ilyen viszonyban kellene lennünk az egész világgal. Ennek a viszonynak csöndesebb, egyszerűbb, szebb, érzékenyebb megfogalmazását nehéz elképzelni. A vers filozófiai alapvetése: ne birtokold, ne bántsd, ne alakítsd át a védtelen anyagot, míg nem látod benne a helyedet. Győzelmes hős az ember vagy igazodó, aprócska lény? Ki igazodik kihez? Jobb, ha egyelőre tátott szájjal, csodálattal telve bámulod a hegyet. Ő is élet, visszanéz rád.

Mihail Jurjevics Lermontov: Nem Byron vagyok…

Nem Byron, más vagyok. Ha lángol
Bennem a szó s égnek lobog:
Mint Ő, vészverte, büszke vándor,
De csak orosz lélek vagyok.

Korábban kezdtem, úgy is végzem;
Szellemem sokra nem viszi;
Lelkem zátonyos éjjelében
Remények süllyedt roncsai.

Ki tudja, mit rejtesz magadban,
Titkos tenger? Sejtheti-e
Ember, hogy mit hittem, akartam?...
Tán a költő; – más senki se!

Pontosan azt mondja el Lermontov néhány sorban, amiről mi hosszan, dadogva beszélünk, miután orosz klasszikusokat olvasunk. Most már tudjuk legalább, hogy mi dúl bennünk ilyenkor, vagy éppen miről képzelődünk, elérzékenyülten. Erre való a költészet. Eligazít a világban.

Csokonai Vitéz Mihály: Halotti versek
(részlet)

Így lesz az élőből földi és ásvány rész,
A földi részekből plánta s növevény lész,
Melyet ha az élő állatok megesznek,
Belőle magoknak lételt s növést vesznek.
Így aluszunk mi, de vigyáz a természet,
S nincsen munkáiban hízak és enyészet;
Pontos forgásának örök karikája
Egynek elfogytával másikat táplálja.

Mi voltam magam is, míg meg nem születtem,
Míg fűből s állatból e testet nem vettem?
Aludtam mélyen a csendesség ölében,
A magam-nem-tudás csendes éjjelében,
Míg a természetből, mint egy annak megholt
Részecskéje, akkor ki nem fejlettem volt.
Így fogok bomlani újonnan beléje.
Mint annak egy piciny megholt részecskéje.
A koporsó után éppen azt képzelem,
Ami bölcsőm előtt történt vala velem:
Aluszom, jó álom, mihelyt elenyészek
S élőből egy rakás minerále lészek.

Képzeljük el az ifjú Csokonait a debreceni kollégium könyvtárában. Konfuciuszt (*„…kinek nemes munkáiba / Eltűnik egy vagy két aprólékos hiba”)* és Lao-cét olvassa latinul, a két nagy kínai filozófust tanulmányozza. Beleborzong minden felismerésükbe, a létezés titkait bontogatják. Aztán pirosló füllel, lázas izgalommal mesél barátainak életről-halálról a boros kupa mellett a fogadóban, majd elmondja mindezt búcsúbeszédében Rhédeyné temetésén. Szegény Csokonai! Annyit temetett, hogy már mindent tudott a halálról. A régi kínaiak gondolataival vigasztalta a gyászolókat. Egészen biztosan ő volt az első magyar, aki értette a kínai filozófiát.

Cangjang Gjaco
(négysoros)

A tested hússzírmú virág,
temető kertjében nyíló.
Lelked szélfútta madártoll,
a halál szűk ösvényén száll.

Egy másik nagyon fiatal költő, a tibeti *Cangjang Gjaco* gondolkodik így a halálról. A 17. és a 18. század fordulóján élt, ő volt a 6. dalai láma, vagyis országának istenkirálya, a világi és az egyházi hatalom egyszemélyes birtokosa. Mindössze huszonhárom éves volt, amikor elköltözött a földi világból, szinte gyerekként. Mégis nagyon sokat tudott az ember természetéről. A szerelemről is, meg az emberélet és a szépség mulandóságáról. A gyönyör felemelő pillanatai után rémült aggódással, fájdalommal pillant alvó szerelmesére, és elgondolkodik. Összegez és következtet, egyben vallomást tesz. Talán ez a négy sor a legszebb szerelmi vallomás, amit egy férfi mondhat.

József Attila
(töredék)

Tizenöt éve írok költeményt
és most, amikor költő lennék végre,
csak állok itt a vasgyár szegletén
s nincsen szavam a holdvilágos égre.

Ez pedig mindennek a vége. Lehetsz lelkesült szerelmes, bülbül szavú költő, mindentudó bölcs: akkor sem lesz szavad a holdvilágos, csillagos égre. Valljuk be: a nyelv csak rongyos-foltos ruhája a valóságnak. Mégis, mégis… milyen szépséges lehet ez a ruha! A vers lehet lomb zúgása, patak csobogása, lehet felhők vonulása, madárraj lebegése, hegyek figyelmes tekintete. És lehet holdvilágos, csillagos ég, amelyre szavunk sincsen.

*

A régi ázsiai költészet csaknem minden alkotása a gondolati líra műfajában született. Vagyis a költő azon a tájon nem locsogott, nem szépelgett, nem játszott szerepet. Nem volt divatban a „költős" harsányság vagy melodráma. Sokkal férfiasabbnak és illendőbbnek tartották a rövid verset: egyetlen gondolatot vagy érzést, amit a költő csupán felmutat a közönségének, és már megy is tovább. Úgy kell azonban azt az egyetlen gondolatot vagy érzést felmutatni, hogy abban világosan fogalmazódjon meg a „költői kérdés", amelyen költő és olvasója együtt eltöprenghet.

Az szinte mindegy, hogy a költőt lesújtja vagy fölemeli, fájdalommal vagy örömmel tölti el a kérdés. Az a lényeg, hogy legyen kérdés, aztán már úgyis mindenkinek magának kell megfejtenie a világot.

„Törékeny edények vagyunk, érintenünk sem szabad egymást" – állítja egy másik vers (Hszing Ji-Hszüan), s ennek a finom óvatosságnak a jegyében születtek egykor e „műfaj" versei: az úgynevezett *felmutató költemények.*

A nyugati világ versei közül leginkább a görög és a római költőktől ismert epigrammák hasonlítanak ezekre a strófákra. Az itt idézett régi ázsiai költemények közül kettő is hagyományosan „egystrófás vers", de mintha József Attila töredéke is a keleti felmutató költészet és az antik nyugati hagyomány példáját követné. Annyira, hogy ezt a négy sorát az ázsiaiaknak eszükbe se jutna töredéknek nevezni. És a rómaiaknak sem. A bennünk megszülető gondolatok és érzések rövid közlésével és „felajánlásával" becsüljük meg egymást leginkább – vélik az efféle versek szerzői. Vagy másképpen szólva: *„Akkor szólíts meg, ha van mondanivalód, a fecsegésed tiszteletlenség"* – figyelmeztet minket szigorúan a már-már elfelejtett erkölcsi szabályra egy régi tibeti közmondás.

(Po csü-ji, Goethe, Li Taj-po, Lermontov és Cangjang Gjaco versét *Kosztolányi Dezső, Vas István, Képes Géza, Szabó Lőrinc* és *Sári László* fordította)